

Gică Manole

1907
ÎN JUDEȚELE
BOTOȘANI ȘI DOROHOI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MANOLE, GICĂ

1907 în județele Botoșani și Dorohoi / Gică Manole – Suceava: Accent Print, 2025

Conține bibliografie

ISBN: 978-606-022-125-8

Editura Accent Print,
Suceava, 2025

CUPRINS

1866-1914: MODERNIZARE, NEOIOBĂGIE ȘI RASISM SOCIAL	9
I. 1907, ÎN JUDEȚUL BOTOȘANI	28
II. 1907, ÎN JUDEȚUL DOROHOI	102
ANEXE.....	151
BIBLIOGRAFIE	214
ÎNDICE DE NUME	219

1866-1914: MODERNIZARE, NEOIOBĂGIE ȘI RASISM SOCIAL

Nedreptățile anilor 1866-1914 contra țăranilor și abuzurile infinite ale clasei stăpânitoare, ale tuturor factorilor de putere, au pus la grea și îndelungă răbdare țăranimea română. În acest interval de timp (1866-1914), poporul român de țărani a fost asuprit de o clasă politică conducătoare parazită¹, cinică și lipsită de orice sentiment de solidaritate și înțelegere față de adevărata Națiune Română, *Țăranii*.

Judecata mea istorică a fost validată și de marele istoric Florin Constantiniu, care nu a ezitat să noteze că marea răscoală din 1907 a dovedit „că fractura dintre elită și masă e atât de profundă, încât ele apar ca două lumi între care comunicarea autentică e practic inexistentă”². Regretatul istoric – am în vedere pe Florin Constantiniu – aprecia reacția de spaimă și frică a oligarhiei în fața seismului social din 1907 ca pe o pierdere a lucidității, de vreme ce „au fost voci în favoarea chemării trupelor austro-ungare pentru a restabili ordinea”³.

1907, cu toate nenorocirile lui, fusese prevestit matematic de poetul național Mihai Eminescu cu 25 de ani înainte⁴, așa cum scrisese el în ziarul „Timpul”, la 1882.

De la 1866 la 1914, Carol I, domnitor (1866-1881) și rege (1881-1914) al României, deși conform Constituției de la 1866

¹Nicolae Iorga, *Orizonturile mele. O viață de om așa cum a fost*, Editura Minerva, București, 1972, p. 415.

²Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1997, p. 257.

³*Ibidem*.

⁴În „Timpul”, 27 ianuarie 1882, apud Mihai Eminescu, *Opere politice*, ediția Cassian Maria Spiridon, Editura Timpul, Iași, 2008, p. 525.

dispunea de o mare și reală putere în stat, nu a mișcat un deget în direcția rezolvării marilor și gravelor probleme sociale ale societății românești. Evident, același imobilism reformator – deși mima, de fațadă, o falsă preocupare – întâlnim și la oligarhia politică a țării. Practic, între 1866-1914, soarta României s-a aflat la discreția Casei Regale și a oligarhiei politico-economice, care au guvernat statul român doar în folosul lor. Cele două forțe politice conducătoare ale țării, deși nu semnaseră între ele un pact, s-au comportat ca și cum acel pact de stăpânire absolută asupra țării și al poporului român ar fi existat.

Așa cum nota Constantin Argetoianu în *Memoriile sale* (vol. I, 1871-1916), regele Carol I, în lunga sa domnie și guvernare, deși avusese o putere discreționară, fapt ce i-ar fi oferit posibilitatea de a rezolva în mod cert problema agrară sau alte probleme sociale, nu a făcut-o. Carol I a dat puterea politică în stat, alternativ, celor două grupări politice, conservatoare și liberale, dezinteresându-se apoi total de soarta poporului român. *Neoiobăgia* în România lui Carol I devenise o realitate cruntă, urâtă, dacă până și marele samsar politic Constantin Argetoianu o recunoaște: „...starea de neoiobăgie creată prin succesivele legi ale tocmelilor agricole, abuzurile multora din proprietarii mari, mai ales a arendașilor”⁵ au condus România la răscoala din 1907.

Și Alexandru Vlahuță, în romanul *Dan*⁶, pune un personaj să declare, la 1894, că a sosit timpul „să ne gândim serios la chestia țărănească. Unde ne ducem noi cu orașele noastre, dacă lăsăm satele în urmă? Mă, sânt 4 milioane de români care sufăr și se chircesc de boale necăutate, de mâncare proastă, de ignoranță, de asupririle primarilor și arendașilor.”⁷ Pentru Vlahuță, viitorul României nu e reprezentat de „coconașul Guliță, care-mi vine de la Paris, ismenit, cu nasul zbârciog, parcă tot îi pute ceva, și nu maidecât îl vezi deputat, prefect...”⁸, ci de cele 4 milioane de țărani.

⁵ Constantin Argetoianu, *Memorii pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri. 1871-1916*, vol. I, Editura Paul Editions, București, 2002, p. 220.

⁶ Alexandru Vlahuță, *Dan*, roman, Editura Tineretului, București, 1960, p. 25.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

Guvernarea lui Carol I, alături de oligarhia politico-economică, a fost nefastă pentru România. În pofida laudelor nenumărate cu care este acoperită perioada 1866-1914, realitatea istorică infirmă sever alegațiile partizanilor monarhiei și ai modernității epocii respective.

I.G. Duca, în deplină cunoștință de cauză, nota, tot în *Memorii*, că în aproape 50 de ani de domnie Carol I nu a lăsat „ca nici una din problemele mari interne să primească o serioasă dezlegare”⁹. Toate realizările epocii, nota I.G. Duca, dobândirea Independenței, proclamarea regatului, unele realizări financiare și administrative, un început timid de democratizare a societății nu s-a făcut „din imboldul”¹⁰ lui Carol I, ci chiar „împotriva regelui”¹¹.

Independența dobândită la 1877, România nu o datorează lui Carol I, ci lui Ion C. Brătianu, care l-a obligat literalmente „să ia armele împotriva Turciei”¹², nota I.G. Duca. La 1877, Carol I se temea de un război cu Turcia. Coroana de rege și ridicarea țării la statutul de regat nu sunt opera lui Carol I, ci a sfetnicilor săi care l-au convins să accepte schimbarea de statut a țării.

Carol I a blocat orice reformă democratică a societății în lunga sa domnie și guvernare. S-a dezinteresat de problemele reale, adevărate ale țării. Nu l-a interesat deloc starea învățământului primar, deși România se afla pe locul doi la alfabetism în Europa. Cine încerca îmbunătățirea sau ameliorarea *Legii Tocmelilor Agricole*, lege dată la 1866 și înnoită, modificată de mai multe ori până la 1900, întâmpina opoziția severă a lui Carol I.

Carol I disprețuia poporul român de jos, precum și democrația. A avut o viziune rasistă asupra societății, un rasism autentic de natură socială. Scrupulos până la manie în micile chestii de etichetă, Carol I nu și-a ascuns disprețul și răceala față de poporul român. Să ne gândim la aroganța sa în relațiile cu politicienii epocii, trufia rece de prusac rasist când saluta miniștrii

⁹ I.G. Duca, *Amintiri politice*, vol. I, Editura Paul Editions, București, 2023, p. 108.

¹⁰ *Ibidem*, p. 109.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 108.

sau oamenii politici întinzându-le nu mâna întreagă, ci doar un deget. Un deget, așadar, avea de dat regele Carol I unui ministru sau unui om politic din epoca sa... Atât...! *Dar poporului român de țărani, ce i-a oferit nefastul ucigaș în masă Carol I în jumătatea de secol de domnie? Carol I a disprețuit adânc poporul român de jos, de țărani, și nu numai. Pentru el, cu o educație sobră, dar rasistă de tip prusac, oamenii de jos reprezentau doar niște unelte, niște ființe prăpădite care nu meritau decât disprețul rece.*

Și exact de dispreț a avut parte timp de o jumătate de secol poporul român de țărani din partea lui Carol I, a oligarhiei politice, a consoartei sale, regina Elisabeta, care era, și ea, de un șovinism exacerbat, mult peste disprețul regelui. Cu un asemenea șef de stat, secondat la guvernarea țării de o oligarhie politică hrăpăreață, cinică, hoață și cu o experiență istorică reductabilă în actul de guvernare spre folosul propriu, soarta românilor perioadei 1866-1914 a fost dramatică.

Oligarhia politică, de un egoism deșănțat, și-a arogat întreaga putere în stat, deși era incultă, sterilă, trușasă, rasistă în tot cuprinsul ei. Privilegiile infinite și le-a statuat, onoruri, sume mari de bani, demnități în toate structurile statale, iar poporului român de țărani i-au refuzat cel mai elementar drept. Țăranii – clamau cu dispreț regele și oligarhia – sunt analfabeți, ignoranți. Lor nu li se cuvine nici un drept, deși tocmai ei produceau aproape în totalitate avuția națională. Țăranii nu au fost niciodată consultați cu privire la măsurile, obligațiile și muncile pe care erau obligați prin Legi să le efectueze.

Oligarhia politică a epocii 1866-1914 activa și acționa ca o întinsă Bandă politică, împărțită la rândul ei în alte două bande ce au avut pretenția să-și zică „partide politice”. Și nu orice fel de partide politice, ci „partide istorice”, liberal și conservator, având în regele Carol I un necontestat (și mult adulat!) șef de bandă!¹³

Iată opinia lui Ion Luca Caragiale despre oligarhia românească a perioadei 1866-1914:

¹³ Vezi Ion Luca Caragiale, *1907 din primăvară până'n toamnă*, Tipografia ziarului „Adevărul”, str. Sărindar, nr. 11, București, 1907 (https://ro.wikisource.org/wiki/1907_din_primăvară_până%27n_toamnă).

„Să notăm în treacăt că marea majoritate a arendașilor mari este compusă din străini – în Moldova, evrei; în Muntenia, greci, bulgari, albaneji și puțini români ardeleni supuși unguri –, în genere, afară de rare excepțiuni onorabile, oameni de joasă extracțiune, aspri la câștig, fără sentimente omenoase și lipsiți de orice elementară educațiune. Cruzimea interesului, comună lumii, se mai înăsprește aici prin lipsa de solidaritate națională, prin nesocotirea tradițiilor și opiniei publice, prin îndrăsneala ce o dau pe o parte coruptibilitatea administrației publice, pe de alta protecția or a pavilionului străin, or a cine știe cărei puternice Alianțe universale, și printr'un manifest dispreț brutal față de țăranul incult, umilit și îndelung-răbdător. Ce a rezultat din această sistemă? Iată: 1. Scăpătarea atîtor proprietari mari, cari și-au sporit cheltuielile pe măsura creșterilor arenzilor, încîndu-se în risipe de lux din ce în ce mai exagerate pe speranța unei continue progresiuni a veniturilor; 2. Prosperitatea fenomenală a clasei arendașilor mari și, pe lîngă asta, avîntul prodigios al băncilor și institutelor de credit, din cale afară disproporționat cu o țară agricolă; și 3. Mizeria țăranilor. Trebuia să fie așa. Din stoarcerea forțelor acestora din urmă a rezultat și luxul nechibzuit al proprietarilor, și înavușirea nemăsurată a arendașilor, și câștigurile enorme ale Băncilor, și bacșișurile administrației publice și, mai încă, ridicarea mereu crescîndă a veniturilor Statului.”¹⁴

De altfel, Caragiale aprecia politicianii români ai perioadei ca pe două armate care se năpusteau asupra țării:

„Administrația e compusă din două mari armate. Una stă la putere și se hrănește; alta așteaptă flămînzind în opoziție. Cînd cei hrăniți au devenit impotenți prin nutriție excesivă, iar cei flămînzi au ajuns la completă famină, încep tulburările de stradă... Plebea, clienții, cu studenții universitari și școlarii din licee, conduși uneori de profesori universitari, cer numai decît răsturnarea guvernului. Facțiunea de la putere, supranutrită, este incapabilă a mai ține piept torentului popular, adică facțiunii răsbite de foame; iar Regele, gelos de reputația europeană de liniște și ordine a Statului său, este silit să concedieze, avec force compliments, cabinetul, care avea

¹⁴ *Ibidem.*

aproape unanimități în Parlament, pentru a însărcina pe capul opoziției cu formarea unui nou cabinet, cu dizolvarea Parlamentului și a tuturor consiliilor județene, urbane și rurale, cu convocarea colegiilor electorale pentru constituirea unui nou Parlament și unor noi consilii – care toate, după bunele obiceiuri consacrate, sînt firește aproape unanime partizane ale noului guvern.

Care va să zică, în loc să derive guvernul din majoritatea reprezentăției naționale, derivă unanimitatea acesteia de la guvern. Și asta se întîmplă, regulat, în cazul cel mai bun, din trei în trei ani; adică cu un an mai puțin decît o legislatură întregă... A căzut un guvern și a venit altul, îndată, toată administrația țării, și cea de Stat, și cea de județ, și cea comunală – de la prefecți și secretari generali de ministere, pînă la cel din urmă agent de poliție și pînă la moașa de mahala – se înlocuiește... pentru mai mare expeditivitate chiar pe cale telegrafică. O clientelă pleacă, alta vine; flămînzii trec la masă, sătunii la penitență. Și asta așa mereu și pe rînd din trei în trei ani, ba și mai des uneori.

De la o administrație astfel recrutată și constituită pe termene provizorii, se înțelege că numai seriozitate și scrupuluri nu se pot pretinde. Toți oamenii de afaceri, începînd de la arendașul care plătește milioane arendă și sfîrșind cu micul precupeț, care învîrtește în mizerie-i daraveri abia cîtiva lei, sînt rançonnés, în proporție, de către acești baroni feudali mari și mici, cari se numesc agenții administrației Statului român. Și oamenilor de afaceri asta trebuie să le convină; în așa stare de lucruri, numai astfel pot exploata fără nici o sfială – poate nedreptăți mare pe mic, poate înșela mic pe mare –, puțini reducînd în mizerie pe mulți. Rar, din cînd în cînd, ca pentru paradă de lux, se aruncă un homme à la mer – cine știe ce nenorocit agent care, lipsit de cel mai elementar tact, a făcut prea brutal o flagrantă delapidare sau s'a lăsat prea stîngăcește mituit. Încolo, sistema lucrează fără supărare pe toată linia, afară de netăgăduite rare excepții onorabile. De aceea, cu un zîmbet plin de amărăciune, Românul numește țara lui patria bacșișului și hatîrului. Cu așa parlamente se fac legi peste legi – cu așa administrație se aplică. Justiția?... Judecătorii de pace și membrii tribunalelor de primă instanță, afară de prezenți, sînt amovibili, ca și agenții și funcționarii ordinari.

În justiție, poporul n'are încredere; ea are, astfel, autoritate, dar nu și prestigiu; și între această justiție fără prestigiu și poporul sceptic, se resfață formidabila și excesiv numeroasa clasă a avocaților – cea mai prosperă în România după a arendașilor mari. Avocații constituiesc grosul intelectualilor; clasa lor este pepiniera cea mare a bărbaților de Stat. Să vedem acuma cum se fac în Statul român educația și cultura publică, în ce scop se fac și ce rezultate dau.

Toate școalele, de la cele populare pînă la Universități – școale primare, secundare, profesionale, agricole, comerciale, de popi, de moașe, de muzică, de alte arte, facultăți de toate ramurile culturii înalte –, toate dau mai mult sau mai puțin d'embrée absolvenților lor drepturi la dignități și funcțiuni publice. Astfel școala română, în loc de la fi un mijloc de educațiune și cultură a poporului și a claselor dirigente, devine un canal de scurgere a postelor de întîietate între cetățenii, de ieftină parvenire, de scutire de îndatoriri, de sporire de drepturi și privilegii. Și din ce în ce, din gradul cel mai de jos pînă la cel de sus, școalele sînt niște fabrici de funcționari, de salariați publici și de avocați – o pletoră de semidocti, fără caractere, fără omenie, adevărați cavaleri de industrie intelectuală, cărora le trebuiesc numai decît onoruri cît de multe fără nici un merit și cîștig cît de mare fără multă osteneală.”¹⁵

În opinia lui Ion Luca Caragiale, oligarhia politică românească a perioadei desemnate este lipsită de orice instinct al demnității și onoarei, ea fiind concentrată doar pe exploatarea poporului de jos:

„Așa se recrutează oligarhia care stăpînește țara românească. Nu este o oligarhie măcar statornică, de tradiție istorică, de bravură, de obligațiuni morale, de nobilitate ori de merite; este o oligarhie mutabilă, de perpetuă premeneală, accesibilă oricui prin neme-reală, prin loterie, prin aventură. Îndrăzneală multă, lipsă de orice scrupuluri, renunțare la demnitate personală, la onoarea familiei, infamie chiar, dacă trebuie, și puțintel noroc – și cariera strălucită e gata. Așa se face concurența; așa se parvine; așa se intră în rangurile nobiliare ale oligarhiei române. Astfel dar, nici un salt social de la

¹⁵ Ibidem.

o generație la alta, oricât de enorm, nu este exclus. Dintr'un fiu de țircovnic iese un bărbat de Stat care umple lumea cu personalitatea sa marcantă; dintr'un fiu de familie istorică, mari boieri pînă ieri, iese un escroc, care moare victimă vițiului, cînd a scăpat de pușcărie grație intervenției rudelor influente; dintr'un copil de circiumăraș, un avocat ilustru, care, în cîtiva ani, din sărac lipit, ajunge milionar; dintr'un fiu al unui ministru remarcabil, un mititel agitator, trepăduș electoral, la solda unui ambițios politic deja ajuns la culme, fost odinioară fecior în casă la casa răposatului ministru.

Asta, în țara românească, se numește cu tot seriosul sistemă democratică... Și oligarchia asta, semicultă sau, în cel mai bun caz, fals-cultă, pe cît de incapabilă de producție utilă or de gîndire, pe atît de lacomă la cîștiguri și onoruri, își arogă puterea întregă a Statului: cu o crudă și revoltătoare neobrăzare, ea tăgăduiește țăranilor (imensei mase, supusă și cuminte producătoare a avuției naționale), sub pretextul ignoranței și lipsei lor de maturitate politică, orice drept de amestec, fie măcar pur consultativ, la cîrmuirea intereselor lor, la dirijarea destinelor lor. Împărțită în două bande, ce se numesc cu pretenție „istorice” – liberal și conservator –, bande mai nesocotite decît niște semînții barbare în trecere, fără respect de lege, fără milă de omenire, fără frică de Dumnezeu, această oligarchie legiferează, administrează, calcă astăzi legile pe care le-a făcut ieri, prefăce mîine legile făcute azi, ca poimîine să le calce și pe acelea, fără spirit de continuitate și fără altă sistemă decît numai împăcarea momentană a exclusivelor ei interese, pentru perpetuarea sacrei organizațiuni numite aci democratice.”¹⁶

Mihai Eminescu a cunoscut rolul nefast avut de Carol I în agravarea stării locuitorilor de la sate. Poporul român de la sate, sublinia poetul național, este dezarmat contra unor rele sociale, este neajutorat contra unei exploatări sălbatice din partea oligarhiei politice liberale, care-l stăpânește prin minciună, viclenie și hoție. *Deși Constituția îi dădea lui Carol I atîta putere, sublinia Eminescu, acesta nu dorește a cunoaște țara, „nici află de cuviință a o cunoaște”*¹⁷.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Mihai Eminescu, *op. cit.*, p. 44.

Așadar, Eminescu îl considera pe Carol I complice la agravarea stării poporului român de țărani, deși, din deferență, el aprecia cum că Carol I nu cunoștea adevărata stare a poporului. Regele „nu știa, nu știe”, nota Eminescu. Prin eufemismul „regele nu știa, nu știe”, Mihai Eminescu a făcut o concesie convingerilor sale monarhiste, convingeri atît de adînc înrădăcinate în cadrul grupării politice conservatoare căreia îi aparținea structural ideologic. Evident, Eminescu era conștient că regele Carol I era în cărdășie cu oligarhia conducătoare și știa ce soartă grea avea poporul. Cu ironie și batjocură la adresa regelui, Eminescu scria cum că Carol I nu avea „cunoștință de prefectii și subprefectii instalați în fruntea județelor în numele chiar al regelui, îi mână pe țărani ce nu pot plăti birurile prin spini și pâraie”. Regele, căruia Eminescu îi zicea „Coroana”, „nu știe” că poporul român de țărani „e tratat mai rău decît animalele de către patrioții de la putere”¹⁸. Regele Carol se face că nu știe, nota Eminescu, că pentru țăranul român nu există Lege. Nu știe că pentru țăranul român nu există autoritate care să-l ocrotească. Regele nu știe că pentru țăranul român singura Lege este jaful din partea stăpînitorilor. Pentru țărani există singura autoritate: „biciul mînuit de boieri”, bici mînuit nu de un boier „fiu al țării”, ci de străin, „de ovrei, de grec, de rudele pîn-într-al șaptelea neam ale dlui Rosetti (C.A. Rosetti – n. ns.) și Flevas (Nicolae Fleva – n. ns.), veniți de alaltăieri din țara turcească”¹⁹.

Asemenea stare de lucruri, afirma poetul național, nu putea continua la nesfârșit. Atîta nedreptate, așa de multă hoție și putreziciune vor da naștere la „izbucniri sociale” care pot fi periculoase pentru statul român aflat „într-o stare internațională precară”²⁰. Statul român a ajuns o „Americă Dunăreană”²¹. Poporul român, la el acasă, este adus la sapă de lemn, sublinia Eminescu. Străinii (guvernauții) îi luau toată munca și bogăția pentru a nu-i da nimic în schimb: „nici administrație de stat, nici știință, nici carte, nici adevăr, nici bunăstare”²².

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

Deși Eminescu afirma că regele Carol I „nu știa” ce soartă grea avea poporul român de țărani, în realitate poetul național era adânc convins de contrariu. *Eminescu avea certitudinea că regele Carol I știa prea bine cum se poartă clasa dominantă pe care o coordona, tutela, cu poporul român de țărani.* Regele nu numai că știa cât de nenorocită stare aveau sătenii, nu numai că știa că abuzurile, nedreptățile, foamea, asuprirea și fărădelegile oligarhiei au adus poporul român de țărani într-o stare de robie autentică. Același rege, în anii domniei sale, s-a opus cu vehemență, constant, oricărei îmbunătățiri a sortii țăranilor.

Așadar, reiese limpede de aici că Mihai Eminescu, cu 25 de ani înainte de 1907, a prezis, a prevestit marea tragedie națională a poporului român din 1907.

Neoiobăgia, dovedită din punct de vedere istoric în perioada 1866-1914, s-a articular în România lui Carol I datorită intereselor marilor proprietari de pământ, alături de interesele sistemului statal de arendășie²³ cu al burgheziei liberale. Așadar, „interesele clasei dominante agrare, atât de puternice într-o țară eminentemente agricolă, mai ales, au hotărât reintroducerea la iobăgia veche sub alte forme”²⁴.

Clasa de mari proprietari de pământ controla statul, iar statul, deși aparent condus de burghezie, ambele forțe sociale, moșierimea și burghezia, s-au coalizat împotriva țăranimii. Doar Cuza Vodă și Mihail Kogălniceanu au dorit cu adevărat eliberarea țăranilor. Iar alungarea lui Cuza are drept cauză principală tocmai reforma agrară realizată de cei doi părinți fondatori ai statului român: Cuza Vodă și Mihail Kogălniceanu.

*Neoiobăgia din România lui Carol I avea instituții politice burgheze, specifice unui stat modern, în contrast însă cu existența unor relații de producție nu departe de cele feudale.*²⁵ Existau două realități social-politice și economice, așadar, care, în mod natural, se excludeau una pe alta. Această anomalie politico-socială a dominat viața economică și socială a României lui Carol I, având

²³ C. Dobrogeanu-Gherea, *Neoiobăgia*, Editura Librăriei SOCEC et comp, București, 1910, p. 64.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 68.

urmări catastrofale asupra țăranimii române și a nivelului de trai și de viață a poporului român, în general.

Un factor care a agravat hotărâtor soarta țăranilor, în perioada 1866-1907, l-a constituit, în variantele ei succesive, *Legea Tocmelilor Agricole*.

Legea rurală din 14/26 august 1864, pe care Alexandru Ioan Cuza, având sfetnic de nădejde pe Mihail Kogălniceanu, a promulgat-o în acea zi istorică, pe lângă împroprietărirea țăranilor, prevedea desființarea clăcii. Sau a „boierescului”²⁶, cum se preciza în proclamația marelui domn și binefăcător al Națiunii din acea zi. Legea rurală a lui Al. I. Cuza este publicată în „Monitorul Oficial” nr. 181 din 15/27 august 1864; articolul 1 al Legii prevede că „sătenii clăcași sânt și rămân deplini proprietari pe locurile supuse posesiunii (stăpânirii), în întinderea ce se hotărăște prin legile în ființă”²⁷. Suprafața de pământ primită de țărani depindea de numărul vitelor de muncă a acestora.

În baza Legii rurale de la 1864, au fost împroprietăriți 511.896 de țărani (capi de familie) pe o suprafață de 2.038.640,2697 ha.²⁸ Legea agrară a lui Cuza a desființat un regim de servituți feudale care dura de veacuri.

Desființarea clăcii a lăsat marile moșii ale țării fără mâna de lucru forțată, de care moșierimea a beneficiat până atunci din plin. Urmarea a fost că multe moșii nu au fost lucrate la timp sau chiar deloc în anul următor, deoarece proprietarii lor nu au luat măsuri alternative de lucru la munca forțată a țăranilor.

În ciuda limitelor ei, *Legea rurală* de la 14/26 august 1864, așa cum nota un contemporan, Radu Rosetti, *a salvat România de la o iminentă catastrofă socială*.²⁹ Dacă reforma agrară nu s-ar fi înfăptuit, țara ar fi cunoscut o „cumplită răscoală”³⁰ care ar fi putut duce la „pierirea României”³¹.

²⁶ Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1966, p. 274.

²⁷ *Ibidem*, p. 273.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Radu Rosetti, *Amintiri*, Editura Humanitas, București, 2015, prefață de Neagu Djuvara, p. 407.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

Radu Rosetti are convingerea că Al. I. Cuza și Mihail Kogălniceanu, când au hotărât cât și cum să-i împrăștiarească pe țărani, nu au cunoscut cu adevărat „cotropirile succesive”³² ale pământurilor țăranilor timp de cinci secole de „căpeteniile ereditare ale statului”³³.

La fel, Cuza și Kogălniceanu nu au știut că *Așezământul rural al lui Ioniță Sandu Sturdza (1822-1828) obliga stăpânii de moșii să pună la dispoziția țăranilor, „care ei lucrau boierescul până la concurența a două treimi din locurile de hrană de pe moșie”*³⁴, fapt ce intrase la anii 1860-1864 în obiceiul țării, al pământului.

Concluzia lui Radu Rosetti este că „marii cutezători care au fost Cuza și Kogălniceanu nu au cutezat nici ei să meargă așa de departe și s-au mulțumit cu o jumătate de măsură, șchioapă și aceea”³⁵.

Desființarea clăcii, a boierescului, i-a lăsat pe marii moșieri ai României în aer. *Nu avea cine să le lucreze marile lor moșii*. Drept urmare, marii proprietari – moșierii – erau obligați să cadă la înțelegere cu țăranii, să se tocmească cu aceștia pentru munca ce trebuiau să o facă pe marile întinderi de pământ. Sosise timpul ca țăranii să-și vândă munca, *singura lor avere sau capital*, cât mai avantajos posibil.³⁶

Marea boierime se afla la cheremul țăranilor. *Fără munca țăranilor, marile moșii rămâneau nelucrate, neproducând nimic*.

Situația se va rezolva în rău prin intervenția statului în ajutorul marilor latifundiați. Nu era o surpriză intervenția statului

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*, p. 409.

³⁴ *Ibidem*; vezi și E. Lovinescu, *Istoria Civilizației Române Moderne*, ediție, studiu introductiv și note de Z. Ornea, Editura Științifică, București, 1972, pp. 97-100, unde se susține că *Așezământul lui Ioniță Sandu Sturdza de la 1822*, sau *Constituția Cărvunarilor* (avându-l ca autor pe comisarul Ionică Tăutu), fusese inspirat din *Declarația Drepturilor Omului de la 1789*. În „Constituția” respectivă, mica boierime voia egalitate doar în interiorul clasei boierești, conducătoare (p. 99), omițând cu desăvârșire „existența altor clase sociale” (*Ibidem*). Mișcarea cărvunarilor a fost o acțiune politică premergătoare revoluției pașoptiste (p. 100).

³⁵ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 409.

³⁶ Radu Rosetti, *Pentru ce s-au răsculat țăranii*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Z. Ornea, Editura Eminescu, București, 1987, p. 283.

în favoarea marilor proprietari, de vreme ce aceștia, *o minoritate în cadrul Națiunii, monopolizau toată puterea politică în România*.

Ca urmare, având puterea politică, marii proprietari au luat în calcul elaborarea unei legi care să impună „executarea muncii tocmite, s-o facă de tot sigură *ca boierescul*”³⁷.

România se afla într-un cerc vicios. *Marile moșii trebuiau lucrate. Cu ce muncă? Ale cui brațe? Înșuși Cuza acceptase ca, în ianuarie 1865, Senatul să lucreze la elaborarea unei legi privind tocmelile agricole*. Proiectul Legii, elaborat de Senat, fu prezentat Parlamentului în 7 decembrie 1865. Articolul 3 al proiectului de Lege este foarte important, deoarece prevede cum se vor duce la îndeplinire contractele agricole.

Articolul prevede expres că executarea tocmelilor „pentru munci agricole”³⁸ ține de competența „puterii administrative”³⁹. A statului, adică. Iată cum se petrec lucrurile: țăranul a semnat un contract agricol; primarul îl sfătuiește pe țăran să se achite de obligațiile contractuale; dacă țăranul nu se conformează, este somat printr-o citație „lipită la ușa muncitorului”⁴⁰. Dacă țăranul iarăși nu se supune somației, el este constrâns. Consiliul comunal emite un *mandat de aducere*, dus la îndeplinire de autoritatea comunală (dorobanț, vătășel sau orice funcționar din primărie)⁴¹, care îl ia pe țăran oriunde s-ar găsi și îl duce la muncă.⁴²

Precizez că acest proiect de *Lege a tocmelilor agricole* nu a fost dezbătut de parlament cât Al. I. Cuza a fost domn. După detronarea lui Cuza, noul guvern condus de Ion Ghica modifică proiectul de *Lege a tocmelilor agricole* și îl înaintează Consiliului de Stat, motivându-se reluarea discuției în legătură cu *Legea* în discuție cum că „munca obligatorie, fiind înlocuită prin munca liberă, este de mare necesitate ca pentru dezvoltarea agriculturii să se asigure mai întâi buna credință și exacta îndeplinire a liberelor tocmeli între proprietarii de moșii și locuitorii cultivatori”⁴³.

³⁷ *Ibidem*, p. 284.

³⁸ *Ibidem*, p. 285.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*, p. 286.

⁴³ *Ibidem*.

Proiectul de Lege este aprobat imediat de Consiliul de Stat fără a i se aduce modificări, la fel cum este aprobat de Parlament, tot fără modificări, în ședința din 11 martie 1866. *Exact o lună trecuse de la alungarea de pe tron a lui Alexandru Ioan Cuza, iar munca forțată pe moșii, pe care el o desființase, este din nou introdusă.* Față de proiectul de Lege care prevedea necesitatea somării în scris a țăranului ca să iasă la muncă pe moșie, *Legea prevedea că țăranul putea fi adus doar în baza unui ordin verbal al primarului dat vătășelului.*⁴⁴ *Legea tocmelilor agricole din 11 martie 1866 a introdus, așadar, Neoiobăgia în România Unită la 1859.*

După ce fusese declarat liber, egal cu foștii lui stăpâni privilegiați, după ce fusese făcut prin *Lege* proprietar pe partea de pământ folosită, după ce *boierescul* fusese desființat prin *Lege*, foștii privilegiați care dețineau integral puterea politică, împreună cu *Oamenii Noi ai Puterii*, printr-o *Lege rasistă, îngrozitor de nedreaptă, Națiunea Română de țărani este scoasă în afara Legii. Nici o Lege nu le garanta țăranilor proprietatea, libertatea și demnitatea de oameni liberi. Țăranilor nimeni și nimic nu le garanta inviolabilitatea domiciliului.*

*Prin această Lege, 95% din Națiunea Română – vorbesc aici despre Națiunea Română de țărani – a fost scoasă în afara Legii.*⁴⁵ *Țăranul putea fi agresat în propria casă, luat cu forța și dus la muncă pe moșia proprietarului doar în baza unui ordin verbal al primarului, primar care executa ordinele prefectului, subprefectului, cu toții în slujba proprietarului și arendașului.*

*Practic, țăranilor români li se tăgăduia prin această Lege orice drept, fiind supus unui regim excepțional, de teroare, tocmai în singurul lui domeniu al vieții – munca sa. La data de 11 martie 1866, când Legea tocmelilor agricole a fost aprobată de Parlament, în acel Parlament în care nu doar boierii erau reprezentați, nu s-a auzit, nici nu s-a ridicat o singură voce care să protesteze împotriva acestei neomenii și fărădelegi.*⁴⁶

⁴⁴ *Ibidem.*

⁴⁵ *Ibidem.*

⁴⁶ *Ibidem*; vezi și *Istoria României în Date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 219.

În baza acestei Legi, în următoarele decenii Țărănimea a fost supusă la tot felul de împilări, nedreptăți, abuzuri, jafuri și cruzimi, ținând cont că *Statul era controlat de marii proprietari de pământ și arendași. Neoiobăgia* introdusă prin *Legea din 11 martie 1866 va statua în România lui Carol I (care tocmai se pregătea să vină pe tronul țării) un regim social de esență rasistă, având ca trăsături de bază nedreptatea, înșelăciunea, abuzurile, cea mai neagră neomenie, arbitrariul și tirania în numele unor preținse Legi moderne.*

Această Lege impune constrângerea fizică, a forței pentru ca țăranul să meargă la muncă, dar nu prezintă nici o garanție pentru țăran în cazul în care moșierul (proprietarul) și arendașul „nu-și îndeplinesc îndatoririle către el”⁴⁷. Nici doi ani nu trecuseră de la istorica zi de 14 august 1864 prin care țăranul fu eliberat de munca silnică, că, iară, Adunarea Parlamentară a țării introduce, din nou, odioasa muncă silnică pentru un întreg popor.

Sub acest regim politic (1866-1914), puterea politică ocrotește pe cei puțini, bogați și puternici împotriva celor mulți și slabi. Unui întreg popor – 95% dintre românii aceluia timp erau țărani – i se impune prin *Lege* un regim de teroare, criminal, al nedreptăților infinite, nedreptăți ce vor conduce direct la rușinoasa și nemaiîntâlnita în lume catastrofă istorică – răscoala din 1907.

Legea tocmelilor agricole din 1866 va fi modificată la 1872 de guvernul Lascăr Catargiu (1871-1876). Modificarea Legii preciza cu strictete toate muncile agricole care intrau în cadrul regimului tocmelilor agricole.

Un element agravant al modificărilor Legii la 1872 îl constituia precizarea cum că, *dacă țăranul va refuza să iasă la muncă sau se va ascunde, primarul va cere prefecturii dorobanți și călărași ce-l vor aduce pe țăran la muncă.* Mihail Kogălniceanu se va opune acestei modificări rușinoase a Legii, dar Camera le va adopta fără discuții. *Execuția prin călărași consfințește folosirea legală a forței („manu militari”) împotriva țăranilor, transformând 95% de cetățeni români în robi/slavi.*

Silnica Lege a tocmelilor agricole de la 1866 (1872) va mai fi modificată încă o dată la 1882, inițiatorul modificării fiind

⁴⁷ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 286.

chiar ministrul de interne în guvernul Ion C. Brătianu (1876-1888), C.A. Rosetti. Ca un fapt curios, ministrul în cauză se puse în fruntea unei mișcări a opiniei publice contra „execuțiilor silite”⁴⁸ a țăranilor prin Legea în cauză.

Unele abuzuri strigătoare la cer contra țăranilor din partea proprietarilor l-au determinat pe C.A. Rosetti să solicite Consiliilor județene opiniile lor asupra unor prevederi din *Legea Tocmelilor Agricole*.

Noua variantă a Legii tocmelilor agricole din 1882 aduce o oarecare ameliorare pentru țăranime față de legile din 1866 și 1872. Execuția silită la muncă prin dorobanți și călărași se limitează drastic, deși nu dispăre cu totul. *Noua Lege prevede că țăranul nu putea fi executat sau urmărit pentru două zile lucrătoare din săptămână, vinerea și sâmbăta, ce vor fi lăsate acestuia pentru propriile sale lucrări agricole.*

Răscoala din 1888⁴⁹ obligă oligarhia epocii să ia în discuție o nouă modificare a Legii tocmelilor agricole. În 1892-1893, Parlamentul modifică Legea în cauză în unele chestiuni de detaliu, nesemnificative, păstrând neatinsse vechile prevederi.

Și în noua variantă, Legea în cauză a continuat să fie un mijloc de asuprire și exploatare sălbatică a țăranului de către proprietari și arendași, având complici de nădejde întreaga administrație, la toate nivelurile: primari, notari, prefecti, subprefecti, secretari de primărie etc. Pe țăran, sub regimul *Legii tocmelilor agricole, nu-l bate, abuzează sau nedreptățește numai acel mare proprietar sau arendaș care nu dorește să o facă.*

Redau concluzia lui Radu Rosetti cu privire la regimul Legii tocmelilor agricole: „...proprietarul sau arendașul poate face pe moșie aproape tot ce făcea proprietarul sau posesorul din epoca regulamentară (1832-1848): poate înșăla la măsură, încărca la socoteli, poate să nu plătească munca și serviciile făcute, poate bate după plac, poate să scoată la muncă cu biciul nu numai pe oamenii ce sânt datori, ci chiar și pe alții care nu-i datoresc nimica; poate da

⁴⁸ *Ibidem*, p. 293.

⁴⁹ N. Adăniloae, *Răscoala țăranilor din 1888*, Editura Academiei R.S. România, București, 1988, p. 288.

muncitorilor hrană otrăvită din care muncitorii să se îmbolnăvească și chiar să moară, fără frică de a face cunoștință cu închisoarea.”⁵⁰

Asuprirea, exploatarea generală din partea marilor proprietari de pământ și arendașilor și abuzurile administrației lipsită în „totalitate de Justiție”⁵¹ – iată cauzele răscoalei din 1907. Procurorul general N.V. Leonescu din Iași mărturisește că, după răscoala din 1907, s-a dus în închisori, stând de vorbă cu „toți răsculații arestați”⁵², întrebându-i care au fost cauzele pentru care s-au răsculat.

Toți țăranii pe care procurorul general N.V. Leonescu i-a interogat au răspuns la unison că *s-au ridicat la răscoală din cauza „sărăciei la care ne-au adus proprietarii și arendașii de moșii”*⁵³. *Arendașii le arendează „pământ pentru hrană decât în condiții peste măsură de grele”*⁵⁴. *Ei, țăranii, nu pot să mai crească vite pentru a se hrăni „din cauza lipsei de îmaș”*⁵⁵. *Prețul plătit arendașilor pentru îmașul necesar vitelor era atât de mare, încât „văratu și iernatu unei vite e mai mult decât valoarea ei”*⁵⁶. *Arendașii măsoară nedrept pământul dat țăranilor, încercând (mărind) suprafața la pământul arendat și micșorând suprafața pământului muncit de țăranii.*⁵⁷ *Arendașii plătesc în batjocură prețul muncii țăranului, dându-le cât doreau. Munca pe pământurile arendașilor este grea și de durată, ei, țăranii, neputând să-și mai muncească pământurile lor. Munca lor, spuneau țăranii, arendașii nu o plăteau și nu o evaluau „când am sfârșit-o. De cele mai multe ori pentru prașilă, coasă, secere ne socotește tocmai în luna martie, când nu se mai poate măsura a doua oară, fiindcă au dispărut semnele hotarnice, și atuncea trebuie să primim cât zice vechilul”*⁵⁸. *Țăranii au declarat*

⁵⁰ Radu Rosetti, *op. cit.*, p. 323.

⁵¹ N.V. Leonescu, *1907. Răscoala țăranilor*, Atelierele Grafice „Lumina Moldovei”, Esplanada Elisabeta, 2, Iași, 1924, p. 3.

⁵² *Ibidem*, p. 3.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 4.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*.

că erau „*veșnic nedreptățiți*”⁵⁹ și că nimeni nu le ascultă plângerile: „*Toți sânt cu ei* (arendașii – n. ns.) și nimeni cu noi. Nu mai putem suferi, facă Dumnezeu ce-o vrea cu noi”⁶⁰.

Procurorul N.V. Leonescu a încercat să vorbească și cu proprietarii și arendașii de moșii, aceștia refuzând. Au declarat însă procurorului N.V. Leonescu, arendașii și proprietarii, că țăranii au mai mult decât trebuie să trăiască, „sânt leneși, minci-noși, bețivi”⁶¹ și nerecunoscători. În cunoștință de cauză, procurorul N.V. Leonescu, pe care îl vom mai întâlni în paginile cărții, afirmă că „exploatarea țăranilor era peste limita puterii lor de suferință, era ucigătoare”⁶². Observator avizat, bun cunoscător al realităților social-economice ale timpului său, procurorul general N.V. Leonescu susține fără rezerve că, la acel timp al răscoalei din 1907, „România liberă era numai a clasei dominante și a exploatareilor de moșii. Țăranii gemeau în cea mai dureroasă sclavie. Nu li se recunoștea alt drept, decât a munci și a adăpa pământul cu sudorile și lacrimile lor ca să rodească mai mult pentru îndestularea lăcomiei exploatareilor de moșii”⁶³.

Așadar, la 1907, afirma N.V. Leonescu, țăranii s-au răsculat din următoarele cauze:

Dezinteresul total al guvernanților față de sărăcia și mizeria economică a țăranimii;

Nu aveau pământ și nici posibilitatea de a avea;

Lipsă totală de justiție în tocmelele și executarea muncilor agricole.

D.A. Sturdza, în Parlament, la 3 februarie 1908, recunoaște că răscoala din 1907 „trebuia să se întâmple”⁶⁴ deoarece țăranimea era prea mult asuprită și că ei, guvernanții, au contat prea mult „pe bunătatea și răbdarea țăranilor”⁶⁵. Chestia agrară este temelia existenței statului român. Ori o rezolvăm, ori suntem pierduți.⁶⁶

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Ibidem, p. 44.

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Ibidem.

O declarație politicianistă și atât. Inerția guvernanților va continua până în anii războiului de întregire, când, dintr-o aspră necesitate de a se salva, oligarhia și Casa Regală vor fi nevoite a înfăptui Reforma agrară. Oligarhia politică a epocii 1866-1914, în frunte cu Carol I, ignorase cu dispreț postulatul național al marelui părinte fondator al Națiunii Române, Mihail Kogălniceanu, care, la 1863-1864, întâlnind opoziția înverșunată a marilor proprietari la înfăptuirea reformei agrare dorită de Alexandru Ioan Cuza și el, a avertizat clasa marilor boieri: „Sânt pentru împroprietărirea țăranilor. În îmbunătățirea soartei țăranilor văd tot viitorul țării mele, văd fondarea naționalității române. Câtă vreme țăranii vor fi sub jug, cât vor fi ei considerați ca niște mașine bune de produs grâu și popușoi, până când ei nu vor fi lipiți câtră țară prin drituri [drepturi] și avere, până când, într-un cuvânt, ei nu vor fi cetățeni, noi nu vom avea o nație.”⁶⁷ Avertismentul lui Kogălniceanu a răsunat în pustiu. Rasismul clasei conducătoare era congenital, de nevindecat. În aceste cuvinte profetice, adevărate în tot cuprinsul lor și care, ignorate, au condus la o realitate social-economică dramatică pentru țăranii, identificăm geneza, preluțiile, cauzele și desfășurarea tragediei naționale din 1907.

Orbirea, egoismul și cinismul oligarhiei politice prezente, copleșitoare pe toată perioada 1866-1914, au transformat Constituția de la 1866 într-un text maculatură, gol de conținut pentru țăranii. România epocii, liberă și independentă, era doar a clasei conducătoare, a regelui, a protipendadei, și deloc a națiunii române de țăranii. Țăranii, a afirmat-o în deplină cunoștință de cauză procurorul general din Iași, N.V. Leonescu, la 1907-1908, erau SCLAVI.

⁶⁷ Radu Rosetti, *Amintiri*, Editura Humanitas, București, 2015.

I. 1907, ÎN JUDEȚUL BOTOȘANI

În 1948, în plin regim stalinist în România, sub egida Editurii de Stat, Mihail Roller, omul de tristă aducere aminte, publică un masiv volum de documente despre răscoala din 1907.⁶⁸ Volumul a fost publicat într-un tiraj de 10.000 de exemplare, având formatul de 17/24 cm. Editorul avertiza cititorul la pagina III că documentele din carte erau „necunoscute până azi”⁶⁹ și că respectivele documente, „chiar supralucrate”⁷⁰, au o importanță deosebită „pentru cunoașterea luptei permanente a poporului ce năzuia după libertate și bunăstare”⁷¹. Observ că la data publicării cărții de documente, martie 1948, deja poporul ce locuia România stalinistă *nu era poporul român, națiunea română, ci doar „poporul”*.

Volumul editat de Mihail Roller cuprinde documentele emise de autoritățile statului român la nivel județean și central privind evenimentele anului 1907, de la începutul tulburărilor, desfășurarea răscoalei, reprimarea răscoalei, diferite *Circulare, Ordine și Dispoziții generale și Hărți cu mișcările de trupe* în timpul răscoalei din 1907.

Documentele au fost editate în funcție de regiunile geografice ale României anului 1907: *Moldova (cuprinzând 12 județe*⁷²), *Muntenia (12 județe*⁷³), *Dobrogea (Tulcea și Constanța) și Oltenia (5 județe*⁷⁴).

⁶⁸ Mihail Roller, *Răscoala Țăranilor din 1907*, Editura de Stat, București, 1948, 924 pagini.

⁶⁹ *Ibidem*, p. III.

⁷⁰ *Ibidem*.

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² *Ibidem*, p. V. Județele din Moldova: Botoșani, Dorohoi, Iași, Fălciu, Suceava, Tecuci, Neamț, Bacău, Roman, Putna, Vaslui, Covurlui.

⁷³ *Ibidem*. Județele din Muntenia: Vlașca, Muscel, Teleorman, Buzău, Prahova, Ilfov, Brăila, Argeș, Dâmbovița, Olt, Râmnicu Sărat, Ialomița.

⁷⁴ *Ibidem*. Județele din Oltenia: Dolj, Gorj, Romanați, Vâlcea, Mehedinți.

Sunt nevoit să constat că Mihail Roller, în *Introducere*, are dreptate când notează că „burghezia, moșierimea și monarhia prusacă de Hohenzollern”⁷⁵ au împiedicat publicarea documentelor despre sângerosul an 1907.⁷⁶ O altă constatare a lui Mihail Roller pe care mi-o însușesc este aceea că autoritățile anului 1907 au încercat să prezinte răscoala țăranilor ca pe „o agitație antisemită, îndreptată exclusiv împotriva unor arendași evrei”⁷⁷, pe când în realitate răscoala fusese îndreptată „împotriva tuturor arendașilor”⁷⁸, cât și contra tuturor „boierilor, exploatatorii principali ai țăranimii”⁷⁹.

De asemenea, editorul volumului de documente sublinia în aceeași *Introducere* cum că între partidele liberal și conservator nu exista nici o deosebire în ceea ce privește „principiile fundamentale de conducere a statului”⁸⁰ în raport cu brutalitatea pe care ambele grupări politice au folosit-o în reprimarea răscoalei. Ordinele date de Partidul Conservator, aflat la putere la începutul răscoalei, vor fi însușite de Partidul Liberal imediat cum a luat locul grupării conservatoare în fruntea statului (12 martie 1907).⁸¹

Din motive sentimentale, am ales să analizez documentele emise de autorități, cu privire la dramaticele evenimente din anul 1907, *doar cele din județele Dorohoi și Botoșani, în semn de omagiu adus înaintașilor mei din familia Manole, identificați în documentele satului Tătărășeni: Manole Bradu*, menționat întâia oară în *Catagrafia anului 1774*⁸², mort la 1847; *Costache Manole*⁸³, fiul lui Manole Bradu, menționat ca vornic al satului Tătără-

⁷⁵ *Ibidem*, p. VII.

⁷⁶ *Ibidem*.

⁷⁷ *Ibidem*, p. VIII.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ *Istoria României în Date*, coordonator Constantin C. Giurescu, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 284.

⁸² Gică Manole, *Istoria satului Tătărășeni*, Editura Quadrat, Botoșani, 2017, pp. 188, 205.

⁸³ *Ibidem*, pp. 212, 219, 225. Pe *Catagrafia anului 1845*, la pagina 225, Costache Manole este trecut ca „vornicel” al satului Tătărășeni.

șeni la anii 1835-1848; *Lupașcu Manole*⁸⁴ – 1845; *Ioan-Costache Manole*, străbunicul meu (1856-1896); *Gheorghe Manole* (1892-1979); *Cozma Manole* (1921-1979), tatăl meu.

Întâiul document în care identific începutul tulburărilor țărănești din anul 1907 din județul Botoșani este o telegramă semnată de un funcționar al Prefecturii Botoșani, Miclescu, telegramă cu nr. 1008, din 10 februarie 1907, adresată Ministerului de Interne. Telegrama a fost înregistrată pe 12 februarie 1907 la Registratura Generală a respectivului minister, fiind, totodată, „comunicată dlui prim-ministru”⁸⁵, Gheorghe Grigore Cantacuzino (1832-1913), șeful Partidului Conservator, care era și ministru de interne (1904-1907).

Din cuprinsul telegramei funcționarului Miclescu, aflăm că locuitorii comunei Flămânzi au fost chemați la primărie de administratorul moșiei numit Gheorghe Constantinescu.⁸⁶ Convocarea țăranilor la sediul primăriei avea scopul de „a se face contracte de munci agricole”⁸⁷. Dis-de-diminează, la primăria din Flămânzi, s-au adunat circa 200 de țărani⁸⁸, care au așteptat până la ora 12 pe administratorul moșiei numit Gheorghe Constantinescu.

Faptul că administratorul Gheorghe Constantinescu nu s-a prezentat la întâlnirea cu țăranii până la ora 12 a provocat o adâncă nemulțumire în rândul acestora. Constantinescu se afla acasă la cumnatul său, Ciornei⁸⁹, ce era și secretarul primăriei din Flămânzi. Aflând aceasta, țăranii s-au deplasat acasă la Ciornei, voind să discute cu Constantinescu. Discuțiile între țărani și administrator au fost tensionate. Drept urmare, administratorul Gheorghe Constantinescu „a lovit un locuitor”⁹⁰, iar țăranii

⁸⁴ *Ibidem*, p. 219.

⁸⁵ Mihail Roller, *op. cit.*, p. 3; Gheorghe Grigore Cantacuzino (prim-ministru, 1899-1900; 1904-1907), supranumit Nababul, cel mai bogat om la acea dată din România, urmaș al istoricei familii a Cantacuzinilor.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Ibidem*.

au reacționat bătându-l pe administrator. După incidentele din curtea casei lui Ciornei, țăranii s-au împrăștiat, plecând „liniștiți pe la casele lor”⁹¹.

Incidentele au determinat ca inspectorul comunal și șeful secției de jandarmi să vină în localitate în aceeași zi. Cei doi au constatat că în comună „totul era liniștit”⁹². Funcționarul prefectural Miclescu raportează că administratorul Gheorghe Constantinescu a reclamat telegrafic către Prefectură „bătaia suferită”⁹³. În consecință, prefectul dă ordin inspectorului comunal să ancheteze faptele.

Pe telegramă, ministrul de interne notează: „A mi se comunica rezultatul anchetei.”⁹⁴

Al doilea document din Botoșani cu privire la 1907 este datat 28 februarie 1907, fiind vorba tot despre o telegramă trimisă de Prefectura Botoșani Ministerului de Interne, București. Telegrama a avut caracter „Urgent”⁹⁵, fiind semnată de prefectul județului Botoșani, Jules Văsescu. Prefectul Văsescu informează Ministerul de Interne din București că țăranii din comunele Flămânzi, Frumușica și Rădeni tulbură liniștea publică. În consecință, prefectul Văsescu anunță ministrul de interne cum că „am onoarea de a supune cunoștinței dv. că am dispus trimiterea a 20 de jandarmi în acele sate”⁹⁶. Mai mult, Văsescu informează Bucureștiul că pleacă personal în localitățile cuprinse de tulburări.⁹⁷ Pe respectiva telegramă ministrul de interne a pus rezoluția cum că să se aștepte rezultatul anchetei prefectului Văsescu.⁹⁸

Pe data de 1 martie 1907, procurorul general N.V. Leonescu din Iași adresează „dlui Cantacuzino, prim-ministru”⁹⁹, o telegramă prin care șeful guvernului este informat că locuitorii

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *Ibidem*, p. 4.

⁹⁹ *Ibidem*.